

določeno držo, spokojnost in celo do-
stojanstvo. Ne morebiti zato, ker mi na-
rodni parki veliko pomenijo, sem posvojil
lepoto določenih kotičkov Julijskih Alp,
Durmitorja, predelov Velebita in črnogor-
skih Prokletij predvsem nad dolino Grba-
je, pa tudi nižjih gorovij, recimo Pohorja,
okolice Storžiča in še marsikje.

Lepota gorovij na daljnih celinah evrop-
skega človeka zbega, da ne rečem očara.
Tej lepoti sledi človek včasih v višini pre-
daleč, tako da zaide v nevarnost. V takih
okolicih je nevarnost sestavni del le-
pote. Za tako lepoto mora biti človek mo-
čan na svoj način, kajti taka lepota zna
biti tudi surova na himalajski način, pozna
svojo glasbo, temperaturo in druge pasti,
ki jim podlega telo. Taka lepota s svojim
scenarijem je za posebne ljudi, ker v nji
ne more vsakdo zdržati, kaj šele bivati
dalj časa, čeprav bi jo gledal in gledal ...
Lepota je pač univerzum, izvedba iz pra-
elementa zemlje, morja, ognja. Toda bodi
dovolj! Lepota je končno jezik kozmosa.
Lepote ne moreš nikoli dovolj napisati,
uglasiti, izrisati, lepota biva — in pika.
S človeškimi možnostmi se ji tudi v gorah
lahko le bližaš in jo podoživljaš.

Vidim naravno lepoto samo v gorah?

Z isto mero kot za gore sem zapisan za
morje, za kamnite ladje njegovih otokov,
varne brežine zalivov, rojevanja in zami-
ranja dneva za morskim obzorjem. Obo-
žujem ravne morske ceste, obsijane s son-
cem po gladini, ki jih kodra vetrič. Zato
mi plavanje pomeni božanje te lepote,
fizični stik s praelementom, križarjenje
okrog dalmatinskih otokov pa nič manj
kot doživljanje lepote v gorah, kakaj le-
pote je povsod v naravi dovolj. Za vsak-
danjo mestno rabo zadostuje tudi popol-
danski pogovor z gozdom Tivolija ali spre-
hod nekje na obmestnem polju. Taka do-
življanja seveda niso primerljiva za pri-
čevalca višje, da ne rečem visoke lepote
v gorah. Vendar se začne vzgoja za lepoto
z malim, če hočete, tudi z lastnim vrtom.
Danes bi lahko živeli tudi drugače, če od-
tujevanje od narave ne bi zavzelo takega
obsega.

Človek ne živi dovolj časa, da bi se lahko
izživel v lepoti. Gorniki in vsi, ki imajo
neposredno opraviti z naravo, so na svoj
način najsrečnejši ljudje, kajti posestvo-
vanje gorske lepote v sebi je neizmerno
človeško bogastvo.

OSMOMARČNA PREMIŠLJEVANJA S POTI

FANTE OBČUDUJEMO, PUNCAM SE ČUDIMO

HELENA GIACOMELLI

Devet nas je bilo nekega zgodnjega ne-
deljskega jutra na vrhu neke gore. Po-
vzpeli smo se iz različnih smeri. V dvoje,
v troje, med njimi tudi dva samotneža —
en moški in jaz. Bilo nas je torej devet,
od tega le ena ženska — jaz.

Novi obrazi so se trgali izza ovinka, na
sestopu smo se umikali spet novim, vrha
željnim planincem in tako, ne da bi prav-
zaprav hotela, sem zaznala med njimi le
nekaj ženskih obrazov. Bila sta tudi oče in
sin; mama je najbrž v dolini pripravljala
kosilo za svoja lačna fanta, ko se vrneta.

MARSIKDO SI ŽELI MIR

V planinski koči in pred njo je bilo ži-
vahno. Kaj pa je pravzaprav dve uri hoje,
(če ne štejem vzpona na vrh), pa že lahko
loviš višinsko sonce, ko se nad dolino
preganjajo meglene kopice! Veter je besno
prečesaval borovce (pa tudi mene) do
lasnih korenin in le sončna stran kože
je bila tiho zavetrje, otok blagodejne to-
pote.

Ljudje so lenobno mežikali v sonce, pili
pivo, radovedno pogledovali mimoidoče
in se spet obrnili nekam vase. Take druž-
be ima človek kmalu dovolj, pa sem se
odločila za sestop. Malo »naokrog«, čez
sončno travnato pobočje, kjer so meja po-
gledu le znani vrhovi v daljavi. Zdelo se
mi je, da jim je nerodno, ker sredi zime
kažejo gola rebra, le sem in tja prepre-
dena s tankimi snežnimi jeziki. Prava po-
mlad januarske nedelje — široko razprti
telohi sredi suhe trave in zavihani rokavi.

Tri korake, no, pet, šest korakov od koče,
pa že z obema rokama zajemaš mir, bro-
diš po presušenem listju, sam samcat sre-
di golih bukev. Užitek! Skoraj bi že začela
peti, ko me zbodejo v oči rdeče doko-
lenke pred menoj.

»No, ja, mir je preč,« si rečem in lovim
razkropljene misli, da jih pripnem na vr-
vico. Najbrž je bil planinec pred menoj
podobnih misli; ko sem ga dohitela, me
je bežno pogledal, prijazno navrgel »do-
ber dan« in se mi umaknil, da sem zdr-
sela mimo. Brez besed sva se razumela;
obdržala sva vsak svoj ritem hoje in že
me je spet objela tišina. A ne za dolgo,
ker mi je prišel nasproti nov planinec,

Moški lahko (tudi v hribih) marsikaj, česar ženske ne smejo — ali ne bi smele, ker se to »ne spodobi«

željan miru in piva (no, ja, vsak ima svoje merilo za odmerjanje sreče). Nekaj korakov naprej je na malce odmaknjem kotičku pod stezo sedel in užival razgled (mir je bil danes že precej okrušen od tolikorih korakov) še en ljubitelj narave. Ko je razložil sebe in nahrbtnik, pač ni mogel vedeti, da nas je še nekaj, ki se zatekamo v te oaze miru.

»PA KAR SAMI?«

Potem je bilo srečanje konec, ker je ura že lezla proti poznemu dopoldnevu. Nehote sem pomislila: trije moški in ena ženska, vsi štirje pa samotarji. Ne, lepše zveni samohodci, kajti beseda »samotar« ima temen pridih. Bili smo torej štirje samohodci in vendar nam ni prišlo na misel, da bi se glasno čudili drug drugemu: »Kako, kar sam na poti?« Mogoče zato, ker smo bili v enakem položaju, čeprav morda z različnimi izhodišči.

A tudi tu so izjeme. Lani aprila me je na Kamniškem sedlu vprašal starejši planinec, ki tudi ni imel svoje družbe:

»Pa kar sami?«

Nasmejala sem se (prerasla sem že zadrego, to najbrž prinesejo zrelejša leta): »Saj ste tudi vi sami!«

Pogledal me je, kot da sem rekla nekaj zelo nenavadnega:

»Že res, ampak vi ste ženska!«

Stara šola, mi je šinilo skozi možgane. Stara šola je to, ko ženska brez kavalirja Bog ne daj da bi prestopila prag kavarne.

Kaj šele, da bi pomislila na samotno potepanje po gorah, ko je tu zgoraj vendar polno pasti in nevarnosti za neobgljene ženske...

Ampak jaz se, kar pomnim in kar hodim sama, še nisem ujela v nobeno past. Kar pa se nevarnosti tiče: so kaj drugačne zame kot zanj, moškega? Spotaknem se jaz, spotakne se on in si zvineva (ali pa ne) gleženj. Spodrsne meni, spodrsne njemu, pa se vsak ob svojem času in kraju neestetsko zakotaliva navzdol — če imava srečo, se oba tudi pravočasno, brez neprijetnih posledic, ustaviva. Ob nevihti pa se jaz ne premaknem iz varnega zavetja — v plesu strel mi zagomazi skozi telo zoprn spomin.

»VI STE VENDAR ŽENSKA!«

Ko sem si oprtala nahrbtnik (ura je bila šele deset dopoldne) in rekla vsem skupaj »nasvidenje«, so me oplazili presenečeni pogledi. Možak pa je pristavil:

»Že nazaj v dolino? Tako kmalu? Jaz sploh ne bi šel na pot, če bi moral tako hiteti.«

Pa sem bila (priznam, bilo je grdo od mene) malce zlobna:

»Vas bo gotovo čakalo na mizi kosilo, ko se vrnete domov. Jaz pa ga moram še skuhati svoji družini.«

Nisem jim bila nevoščljiva, ker so lahko neomejeno uživali na soncu pred kočo. Saj sem imela, kar sem si želela tisti dan — svojo pot.

Ljudje vedno ne postavljajo glasno takih vprašanj, čeprav znajo biti pogledi zgovornejši od besed. A nanje ti ni treba odgovoriti, kratkomočno jih prezreš. Ko pa te nekega dne celo ženska vpraša »kako to, da hodite sami?«, se nehote zamisliš. Pozneje.

Tisti trenutek pa odgovoriš z vprašanjem, ki ti ga je ponudilo srečno naključje:

»Zakaj ne vprašate njega, on je tudi sam!« In pogledam sosedo, zagorelega Avstrijca. Za mizo smo namreč sedeli nekega oktobrskega dne v Domu na Kredarici res mešana mednarodna družba: nekaj parov, skupina petih moških iz Nemčije in dva samohodca, jaz in on, Avstrijec, ki naj bi namesto mene odgovoril radovedni Nemki. V nekaj dneh je prehodil najbolj drzne vrhove Julijcev. (»Jeseni je pri vas najlepše,« se je poklonil našim goram.) Nemka pa me je poučila: »Drugače je, če je on sam. Vi ste vendar ženska!«

Saj ima mogoče prav, premišljujem. Mogoče sploh ni tako samo po sebi razumljivo in sprejemljivo, kot se meni dozdeva, če gre ženska sama v gore. Sama na poti ves dan? Toda v čem je pravzaprav med mojo in njegovo hojo razlika, ki tako bode v oči? Mogoče bi morala stopiti iz svojega samohodstva in od zunaj, od vseh strani, neobremenjeno pogledati

vse skupaj: od točke do točke, od koraka do koraka, od začetka, ki je najbrž vsem samohodcem skupen, do razpotij, kjer zavijemo vsak na svoje steze.

KAKO POSTANEŠ SAMOHODKA

Najbrž si ne rečemo nekega dne (bilo bi preveč preprosto, vendar izjeme niso izključene) »od danes bom hodil sam. Razočaran sem nad ljudmi«. Razočaranje in odločnost sta slaba sopotnika na gorskih poteh.

Navadno greš prvič sam na turo, ker »izvistiš« na zmenku — prijatelj, prijateljica ali kar vsa družba je odpovedala. Ker pa si kdove komu vse že pripovedoval o nameravani turi, ti je neprijetno, da bi ostal doma.

Mogoče celo spremeniš cilj in ubereš bolj znane steze. V hribih se vedno najde družba, se prepričuješ. Ne motiš se, ob koncih tedna še na brezpotjih ni več nekdanje tišine.

Ko drugič zaideš sam v gore, je vzrok isti: nikogar ni bilo na zmenek. Zdaj je tvoj korak že bolj samozavesten in tudi cilja ne spreminjaš. Celotna zamika te pot v neznanost. Tudi ne iščeš družbe za vsako ceno: če naključne znanke začutiš v sebi, se hitro ujameš z njimi, sicer jih prehitiš in greš po svoje.

Ko se tretjič namerjaš v gore, si že rečeš: »Če nikogar ne dobim za družbo, grem pa sam!«

Navadil si se prostosti, ki se ti odpira s samoto:

— ko se ustaviš, kjer ti poželi srce (ko veter tanko razčesava poležano rumeno travo sredi zgodnjepomladnega dne ali ko se iz valovite megle izvije slaboten odmev opoldanskih zvonov in zaniha s tišino),

— ko ubiraš tak korak, ki si ga tisti dan najbolj sposoben, pa te zato nihče ne vleče za seboj, kot bi bil drugi v navezi, — ko začutiš, da ti v zadnji strmini pojemajo moči, bi se najraje ustavil, pa tega ne storiš, ker se poznaš. Veš, da bi bili ti postanki vse pogostejši in daljši. Zato le upočasniš korak.

Toda še vedno je lepo iti s prijatelji v gore, dokler se te vezi ne natrgajo in dokler si vsak zase ne najde svojega para. Včasih te še povabijo s seboj. Za tretjega? Ne, hvala, že raje sama! Se bo že našla nova družba.

KOMAJDA URESNIČLJIVE SANJE

Ko pa si tudi mi najdemo drugega v navezi za vsakdanje življenje, se mladostna prijateljstva porazgubijo. Zapremo se v svoj novi svet, srečne in same sebi dovolj v krogu domačih. Družina se razširi, otroški smeh in jok pretresata stene stanovanja. Preveč je dela, da bi premišljevale še o hoji v gore, dokler se nas otroci še držijo za krilo. Možem je laže; kaj vem,

kako jim uspe obdržati stike s starimi prijatelji; še celo nove si najdejo. Pa gredo, včasih, ob koncu tedna spet v gore.

Ko pa si otroci že sami obrišejo svečke pod nosom, se odpravi na izlet vsa družina. Bolj počasi in ne previsoko. Visoko in najvišje hodi le očka s prijatelji. Dobro jim gre spod nog, utrjeni so. Navajeni. Mamica tega ne zmore, zaostajala bi za njimi, pa še otroci so tu. Zato pač ostaja doma. Saj bodo šli neko nedeljo spet skupaj. Vsa družina. Počasi in ne previsoko.

Kaj pa, če si žena želi hoje samo v dvoje? Kot nekoč, sama z možem? — Kdo ve, če je tista stezica do studenca, ob katerem sta sanjala tihe sanje, še tako ozka in izgubljena, a zato le njuna...

Ali bi šla rada s prijateljico na pot? — Kdo ve, če bi ju še kot nemi stražar in stari prijatelj pozdravil tisti okleščeni viharik na robu planine...

Mogoče pa bi morala iti sama? — Kdo ve, kako bi se po toliko zaležanih letih spet spogledala z globino na poti čez greben. Bi ji zatrepetala noga, bi zadržala roka na zavarovani plezalni stezi?

Želi si tega, pa ne upa glasno izreči. Lahko bi ji očitali, češ, kakšna mati da je, ko pusti otroke doma, sama pa gre na lepše.

Čeprav bi se med tem otroci imenitno zabavali pri dedku in babici. Ali se igrali s prijazno prijateljico, tetko-sosedo.

Saj privoščijo možu njegove poti v gore: ko se vrača z njih, njegova sreča kot sonce razsvetli še tako teman kotiček njihovega doma.

Mogoče je narobe, ker molči, saj se črviček nezadovoljstva potuhnjeno debeli v temini molka, neizgovorjenih misli, nepotešenih hrepenenj. Mogoče naj bi le rekla glasno:

»Drugo nedeljo bi šla lahko midva sama v gore. Mama bo popazila na otroka, mi je že obljubila.«

V stanovanju bo malce več nereda, ko se bosta vrnila. Saj sploh ni treba, da se v njem vedno vse blešči od urejenosti; včasih je dom toplejši, če je neka roka pozabila prav vse pospraviti za seboj.

ŠOPEK, KI NE OVENI

In gresta. Zgodaj zjutraj, za pol dneva, na krajšo, ne preveč zahtevno turo. Za pokušino. Ker včasih si moraš zravnati hrbet od vsakodnevnega sklanjanja nad posodo, perilom, nad šolarjevimi domačimi nalogami in odložiti krpo za prah; včasih si moraš odpočiti v blagodejnem molku, ko se v tišini korakov sesuje zid otroških vprašanj, ki vsak dan znova raste med vama; včasih moraš spregovoriti drugačne besede, ki si jih že skoraj pozabila, vedno le na poti med službo in domom. Malo jih bo treba poravnati, zgladiti, te besede, pa bodo spet zvonko zvenele. Nemara so res pre-

dolgo ležale v temi, pod kupom težav in skrbi.

Ko bosta sredi popoldneva razgretih lic pozvonila na domačih vratih, jih bodo odprle drobne otroške roke. Iz oči jim bo planil ogenj presenečenja:

»Ooooo, oči in mami?! Sta že doma?!«
Včasih se moramo odmakniti drug od drugega, da se spet zagledamo. Da spoznamo, kako se potrebujemo, kako se imamo radi.

Če presahne studenec, ob katerem smo se nekoč na naših poteh odžejali in osvežili, tudi dlani ne morejo več zajemati iz njega, da bi dajale naprej. Prazni in izsušeni smo kot kamnita struga.

Pozneje, ko odrasčajoči otroci izbirajo svoje prijatelje in se iščejo v svojem svetu, greš sama v gore. Malo boli, ko se ti mladež trga iz rok in ji pomenijo gore še manj kot igrača otroških dni, ki je pozabljena obležala na polici, a jih ne siliš na izlete; sami bodo morali spet odkriti pot nazaj.

Tudi mož morda raje kolesari, teče, nabira gobe — ima pač svoje športne popoldneve. In spet ostajaš sama s svojimi željami, ki jih odrivaš — ali pa greš. Sama Prvi korak je najtežji. Potem je lažje. Z vsako novo turo v gore raste zaupanje vase. Srečanje z drugimi ženskami, ki hodijo tudi same, ti dviga moralo — torej le nisi čudaška izjema. Včasih celo skupaj

nadaljujeta pot. Ne pričakuješ preveč, zato tudi nisi preveč razočarana, če se na razpotju vaše poti ločijo. Težko je po toliko letih najti sebi primerno prijateljico z istimi cilji, ko je mladostna znanstva odnesla plima življenja. Kaj veš, kako bi se prilagajale, ko ste si že vsaka zase izoblikovale svoje poglede, se vkoreninile v svoje navade, dozorevale skozi nove vrednote. Raje sprejemaš naključna srečanja taka, kot so — tudi zato smo same na naših stezah.

A ta samota ne teži. Ponuja rože za šopek: jutranje sonce, ki se leskeče, ko polzi po resah ivja na vejah; znani vrhovi so kot otoki želja nad meglenim morjem sreče; skozi kožo pronica drhtenje ptičjega petja v gozdu; macesnove veje kot svilnate roke brišejo utrujenost z obraza.

Ko te rože prinesemo v dolino, cvetovi nikoli ne ovenijo. V zaprtih sobah so kot večno sveže slike na steni, odprto okno spomina.

Tudi ne gremo vsak konec tedna od doma — po kapljicah jemljemo naše poti v gore. Naj se doživlja vsedejo v dušo. To pa prinese le čas. Če bi prepogosto nabilale izlete, bi bili res kot biseri, ki jih nanizaš v ogrlico; prevzela bi te njena lepota, toda biserne kroglice bi bile tesno druga ob drugi, vse enake, vse kot ena. Ne bi jih več razločevala med seboj. Naše poti v gore pa so vsakokrat drugačne: vsaka ima svoj lasten odmev v duši.

SEJA SVETA DELOVNE ORGANIZACIJE TRIGLAVSKEGA NARODNEGA PARKA

CESTNINA S KREDARICE NA TRIGLAV?

TOMAŽ BANOVEC

Svet DO Triglavski narodni park je 9. decembra 1988 na Bledu obravnaval (poleg zapisnika) program dela za leto 1989, stanje pri izdelavi Prostorskih ureditvenih pogojev (PUP) in položaj Bohinjskega jezera. Ker so v dnevnikih časopisih nekateri podarki že izšli, bom povzel predvsem tisto, kar bi lahko zanimalo planince.

Programi so posebej za delovno organizacijo in posebej za tisto, kar je TNP širše. Novo je, da se TNP loteva pomembne naložbe v informacijski center na Logu v Trenti. Jedro bodo stare italijanske vojašnice, ki bi jih postopoma predelali v »užitno« arhitekturo. V informacijskem centru bi bil predvsem Trentarski muzej, nekatere krajevne dejavnosti, pa tudi informiranje. Predračuni so tu, vse še ni pokrito. Velik donator bo Kulturna skupnost Slovenije. Torej se bomo v TNP ukvarjali tudi z investicijami. Trenta je, kot kaže, še naprej kompleks večine članov TNP in bodo zaradi tega prevzeli tudi odgovornost za investicijo.

Stvari, ki niso bile napisane v programih, smo sprožili sami. Na zahtevo MDO PD Ljubljana smo vprašali in tudi zvedeli, da vseeno preučujejo, kako naj bi zajeli nekaj denarja za programe TNP od obiskovalcev. Lovili smo se med vstopninami, parkirninami in cestninami. Zvedeli smo, da preučujejo pravne osnove za take možnosti. Res ne bi bilo nič napačnega, če bi vsaj na Bledu (kot tega niso storili v poletju 1988) pobirali vsaj parkirnino na travnikih okrog Zake, potem bi začeli s cestninami. Vsaj za planince je pomembno, da vstopnine ne bi pobirali za pešce. Sicer pa: koliko vhodov v TNP in kakšna režija bo potrebna za zbiranje teh sredstev?

Vprašanje je tudi celovitost nekaterih javnih konceptov. Kmetje so vprašali, kako naj v celoti obdelajo svoja zemljišča ob sedanjih pogojih, starostni strukturi in ostalem. Zanimivost: plan TNP še vedno računa z mladimi kmečkimi družinami, ki samo kmetujejo, že dolgo pa večina kmečkega prebivalstva v TNP ne živi več samo od kmetijstva.

Predpostavke je torej treba zamenjati in